

Höveji csipkétől a „höveji tányérig”

Egyéniségvizsgálat egy új alkotás kapcsán

„A tárgyak köré ... falusi életpályák, lakodalmak és temetések, küszködések, áldozatok és örömök rajzolódtak ki...”¹ A tárgyak sokszor beszélnek alkotóikról, társadalmak, közösségek életéről. Így van ez a „höveji csipke” esetében is. A höveji csipke hímzés történetéről, e népművészeti tárgy készítéséről már több tanulmány, szakdolgozat² jelent meg. Tudjuk, hogy „a Nagyszombat vidéki hímzescsoport egyik ága, fehér batisztkendő díszítése fehér varrással.”³ Timaffy László írásában szerepel az is, hogy a „pókozás” technikája a fehér-hímzésből fejlődött ki a XIX. század második felében, s ismert volt a Kisalföld déli részén.⁴ Ismert az a tény is, hogy a csipke készítése a höveji szegényasszonyok megélhetését jelentette a századfordulótól. „Az asszonyok a válságos időkben megtalálták a módját annak, hogy varrásukkal, hímzésükkel besegítsenek a megélhetésbe. Az alkotás búfelejtő öröme így vált jövedelmi forrássá.”⁵ Ők látták el elsősorban Kapuvárt s környékét az aprólékos, igényes kézimunkával. Több írásból ismerjük öltéseleseit,⁶ a lyukhímzést, lánccöltést, laposöltést, huroköltést, valamint a híres pókozást, pókos kötést. A hímzéstechika leírása alapján tudjuk, hogy hogyan kell elkészíteni a „bekötés”-t vagy „pókozás”-t.⁷ Maga az elnevezést a természet nyújtotta, ugyanis úgy készítik a fő motívumot, mint a pók a hálóját. Először az anyagon, mely korábban batiszt, majd organdin, „organdi” lyukakat vágnak és a levélbelsőket vékony cérnával beszövik. A pókos hímzést ma már csak Hövejen készítik, s e falu lakói tették világhírvé. Ezzel a technikával nemcsak csipke készült, viseleti darabok díszítésére is szolgált. Megtalálhatjuk kendők, fejkendők, vállkendők, kötények, sőt mennyasszonyi ruhák díszítéseiben is. A lakodalmakkor, s ünnepélyes alkalmakkor nagy szerepet kapott a „pókozott” fejkendő, mely gyakran előfordult a csornai, kapuvári, höveji és rábaszentandrászi darabokon is. Nem véletlen, hogy Horváth Terézia Kapuvár népviseletét feldolgozó munkájában külön fejezetet szentel „Hövej, hímzőfaluvá”-nak. Ahogy írja: figyelemreméltó, hogy kb. 1905–1940 közötti időszakban a díszítőhímzés több mint fele Hövejen készül.⁸ Írásában a századforduló idejére teszi a falu „hímzőfaluvá” válását, sőt megállapítja, hogy stílusuk hatással volt a kapuvárirra. Írásából tudjuk, hogy egy viseleti darab nevében is megőrizte a hímzés készítőit: fehér „hövejvarrott keszkenő”.⁹

A hímzés meghonosításában, elterjesztésében, kialakításában, ugyanúgy, mint más műfajoknál, személyiségekre, egyéniségekre volt szükség. Jámborné Zsámár Margit rábaközi hímzésekkel foglalkozó könyvében¹⁰ a technika megismertetését Nyikosné Horváth Borbála nevéhez köti, aki, mint írja, ezeltört 90 évvel hozta be a faluba, Pozsonyból. Szintén őt és Pozsonyt említi több helyi kiadvány: „A pókos kötéseket Hövej szájhagyományára 1860–1870-ből származtatja. Néhai Nyikos Gáspárné Horváth Borbála kezdte a túll kendőket, a „tilámlit” és a „tinkós keszkenyőket” evvel díszíteni, tőle tanulták el a többiek.”¹¹ Persze az említett hímző asszony mellett több hímző dinasztia emelte a höveji csipke világhíru rangját.

¹ Hofer Tamás–Fél Edit: Magyar Népművészet. Bp., 1975. 59. old.

² Dombi Márta: A Rábaköz ma élő népi mesterségei. (Szakdolgozat) Körösi Csoma Sándor Főiskola, Békéscsaba, 1997.

³ Magyar Néprajzi Lexikon, Bp., 1979., II. kötet, 595. old.

⁴ Timaffy László: Rábaköz és a Hanság. Győr, 1991. 259–261. old.

⁵ A Szülőföldünk a Kisalföld pályázat 1967. és 1969. évi versenyére érkezett helytörténeti munkák gyűjteményes kötete. Szerk.: Szabó Zsigmond, Győr, 184. old.

⁶ Például: Jámborné Zsámár Margit: Rábaközi hímzések. Győr, 1991., 104–110. old., vagy Ferencz Kornélia–Palotay Gertrúd: Hímzőmesterség. Bp., 72. old.

⁷ Lengyel Györgyi: Nagyanyáink öröksége. Bp., 1986. 140. old.

⁸ Horváth Terézia: Kapuvár népviselete. In: Néprajzi Közlemények, 1972. 81. old.

⁹ U.o.: 256. old.

¹⁰ Jámborné Zsámár Margit: Rábaközi hímzések. Győr, 1978. 91. old.

¹¹ A Szülőföldünk, a Kisalföld..., 184. old., 185. old., valamint: Pölöskei Sándor: Szülőföldünk. Helytörténeti olvasókönyv. Kapuvár, 31. old.

Így Ivánkovits (Ivánkovits Lujza és Katalin), Kovács, Horváth, (pl.: Horváth Mária) családok, de említhetném adatközlőim nagynénjét, édesnénjét, Nyikos Rózát vagy Pócza Margitot, kiknek keze alól sok minta és hímzés került ki. Például Nyikos Róza terítője az 1962-es brüsszeli világkiállításon aranyérmert nyert, s annyira megtetszett ez a darab Kodály Zoltánnak, hogy számára újra el kellett készíteni. „Olyan szépen senki sem hímzett a faluban, mint Róza nénénk.” Nyikos Róza és Pócza Margit több alkotása megtalálható a Soproni Liszt Ferenc Múzeumban és a hőveji Csipkemúzeumban. A hőveji csipke varrása sokuknak hozott Népi Iparművész és Népművészet Mestere¹² címet.

A kézimunka hatott a falu életére is, a hímző lányoknak és asszonyoknak jó jövedelmet adott, hiszen itt a gyakori árvek miatt, a szántóföld nem adott biztos megélhetést. „Volt olyan, amikor édesanyámék megrendelésre dolgoztak, hogy édesapám már befogta a lovakat, hogy vigye a hímzéseket s csak arra várt, hogy anya még gyorsan körbe kivágja az éppen elkészült munkát. Nem nehéz kitalálni, hogy a nagy szegénységben milyen értéket jelentett a családban a fehérszál, akik szinte ebből keresték meg a családnak a betevő falatot.”¹³ A hímzést a gyerekek hagyományos módon, a családban tanulták meg. „A pókos kötéseket a gyerekek már iskolás korukban tanulják. Otthon napról napra látják édesanyjukat rajzolni, tervezni, s mire az iskolából kimaradnak legtöbbször szépen tervez és híméz.”¹⁴ (Van azonban arra is adatunk, hogy előzőlt 10–15 évvel Kapuváron, középiskolában is tanították a hőveji hímzést.) A falu hímzőinek azonban nemcsak a pénzkereset nyújtott élményt, hanem az együtt munkálkodás, s ezzel járó szórakozás is. Az irodalomból és elbeszélésekből tudjuk, hogy korábban az asszonyok maguk, vagy már hímezni nem tudó asszonyok vitték eladni termékeiket. 1955-től azonban a Háziipari Export Szövetkezet koordinálta a hímző asszonyok tevékenységét, munkáik értékesítését, zsűriztetését. A korábban 120 fővel dolgozó Szövetkezet ma már nem működik, úgy 4–5 éve szűnt meg a faluban.

Jelen tanulmányomban nem a már leírt hőveji „jelenség” ismételtetésére teszek kísérletet, hanem két élő alkotóművészt, Ivánkovits Lujzát és Katalint és népművészeti tevékenységüket, tárgyak művészi megformálásában való részvételüket szeretném bemutatni. Emellett ismertetek egy új tárgyat, a „hőveji tányér” születésének körülményeit, illetve rámutatok az egyéni sors és művészi alkotás igényének összefüggésére. Hiszen tudjuk: „minden egyes folklór termék egyéni alkotás, amelyben a közösségi jelleg az egyéni alkotás művészi szándékában nyilvánul meg.” „A hagyományozás első fázisa valaminek a megalkotása. Ez az alkotás egyedi mű, egyéni művészi munka eredménye.”¹⁵

A népművészeti tárgyak általában az ünnepi élet kellékei, többnyire díszítő, esztétikai funkcióval rendelkeznek. A szóban forgó tárgyat is egy specialista készíti, azonban a tányér már nem kötődik sem a hétköznapi sem az ünnepi szférához, ajándék és dísz tárgy, s elsősorban idegenek számára készül ugyanúgy, mint valamikor a hőveji csipke. A hőveji tányérfestés szokásáról két helyen találtam említést: „A csodálatos díszítőformák megjelenésének újszerű felhasználását jelenti Ivánkovits Katalin kézfestésű tányérjai.”¹⁶

A „hőveji tányér” születéséről a „felfedező” és alkotó, Ivánkovits Katalin, Katica néni elmondása alapján a következőket tudtuk meg. A tányérra festés ötletét 7–8 évvel ezelőtt találta ki. Addig még sohasem látott hasonlót. Korábban mindenféle előképzettség nélkül képeket festett, amik többek tetszését elnyerték a faluban. Lakásuk gazdagon díszített Katica néni képeivel. Úgy gondoltam, hogy ha a hőveji kézimunkát szépen tudják, tudjuk csinálni és az örömet okoz

¹² Mai magyar népművészet (Bp. 1983. 243. old., 248. old.) könyv említi Horváth Mária és Pócza Margit hőveji Népi Iparművészeket, a Népművészet Mestereit, valamint a Kiszaloldi kézművesek című kiadványban a hőveji fehérhímzés címszó alatt szerepel Hollós Lászlóné Népi Iparművész neve. Pócza Margitot említi még a Győr-Sopron című könyv. In: Magyarország megyéi sorozat, Bp., 1984. 122. old., valamint szintén őt, illetve munkáit őrző hőveji Csipkegyűjteményt ajánlja, a Rábaközi Turisztikai Ajánlata füzet, Győr, 1995. 11. old.

¹³ Egri Szuzsanna: Puccha vágják magukat és varrtak. In: Kiszalold, 1997., aug. 29., 9. old.

¹⁴ A Szülőföldünk, a Kiszalold..., 185. old.

¹⁵ Voigt Vilmos: A folklór alkotások elemzése. Bp., 1972. 20. old., 60. old.

¹⁶ Pölöskei Sándor: Szülőföldünk. Helytörténeti olvasókönyv, Kapuvár, (évszám nélkül) 32., valamint Dombi Márta említett szakdolgozatában, köszönet Schmidtne Balázs Líviának az értékes információért

másoknak, miért ne lehetne ugyanazokat a mintákat tányérra vinni. 7–8 évvel ezelőtt Göndöcs Mária tanítónő megjegyezte, hogy érdemes lenne tányérra festeni ezeket a motívumokat. Aztán hozott egy tányért, amit egy apáca festett Kapuváron. Amikor megláttam, azt mondtam, hogy ilyet én még behunytt szemmel is tudnék csinálni. Aztán én már nem törődtem tovább azzal a tányérral, hanem a hőveji mintát festettem rá. Ugye a hőveji mintákat tudtam, mert magam terveztem, s ahogy meglátták, mondták, hogy nekem is egyet, nekem is egyet. Aztán magam is láttam, hogy szép.”¹⁷

Azonban nemcsak Katica néni volt felfedező vagy honosító, hanem amint említettük, a hőveji csipke kialakításában egyik családtag, – az adatközlők dédnagyanyja – Nyikos Gáspárné, Horváth Borbála. Az adatközlők elbeszélései szerint dédnagyanyjuk kb. 6 éves lehetett, amikor Barbacson – „pesztrálás” közben –, tanította meg valaki a kézimunkára. Majd az 1940-es, 50-es években, dédnagyanyjuk a hőveji barátnőt is megismertette ezzel a technikával, s hamarosan a hímzés rákerült a viselet számos darabjára és lassan a csipkeszerű minta a hőveji hímzés legsajátosabb elemévé, „hőveji” stílussá vált. A megye településeit bemutató legfrissebb kiadvány¹⁸ ugyanezt állítja a csipke születéséről: „A mai hőveji hímzés alapjait Horváth Borbála tanulta meg Barbacson mintegy száz évvel ezelőtt. Ezt tanulták meg a barátnők, ismerősök, s örökítették nemzedékről nemzedékre.” Varrtak terítőt, a verbunkos legényeknek kötényt, ingelőket, ingvállakat, ágyterítőket, jegykendőket, „firhangokat”. „Addig Hővejen senki nem tudott kézimunkázni. Utána az egész falu ebből élt. A lányok nem mentek el cselédnek, még ki sem maradtak a hatodik osztályból varrtak egészen vénasszony korukig. A lányok összejöttek, s 40, meg 80 fillérért hímiztek napszámba. Persze nem mindenki tudott szépen dolgozni, még ha akart se, adottság volt az is. Volt azonban olyan akinek kezenyomán csakúgy ragyogott a fonal meg a minta. Volt úgy, hogy ha olyan helyen voltam, ahol édesanyám kézimunkája volt, ha nem látta senki titokban megpuszítottam. A hímzéshez az organdit akkor még Kapuvárról hozták, ma már csak Bécsből tudjuk beszerezni.”

Már édesanyám sok mintát tervezett, tele tervezte nemcsak a környéket, de a világot. Édesanyámtól indult a mintaáradat, mert gyönyörűen tervezett, és bízott másokat is. Sokat vállalt a soproni „magyar úriasszonyok szövetségének” is. Eljutott mintája, hímzése Rómába, Antwerpenbe, Amerikába. A pápának több terítőt is vitték ajándékba. Ha volt édesanyámnak nagyobb megrendelése, például ágyterítő, akkor 5–6 lányval, akik szépen dolgoztak, elkészítették.

A hímzés iránti indíttatás tehát érthető. Mindkét testvér ma is készíti a hímzést, de a terítők tervezése Katica néni „feladata”. A tányér létrehozásánál is együtt alkot a két testvér, a tányér szélét Lujzi néni festi, a közepét pedig Katica néni tervezi, illetve festi. A tányérokat onnan szerzik be „ahol hozzáférnek már Pestről is hoztak.”

A tányér alapanyaga, gyári termék, de a díszítése és elkészítésének technikája egyéni szülemény. A tányér vagy „alföldi porcelán” vagy „gránit”. „A porcelánt nem lehet kifűrni, arra csak úgy lehet ragasztani”. Az alapanyagot tehát meghatározza a vevő igénye, pontosabban, hogy a falra fel lehessen akasztani, vagy ma már kevés lakásban találhatunk hagyományos tányértartót, a „tálast”. „A porcelánra szoktunk epoktunk epokttal ragasztani, hogy föl lehessen akasztani.” Az alkotók ezért szívesebben használják a „gránitot” munkájukhoz.

A tányér alapszínét a csipke „fehérése” határozza meg, „amin jól mutat a fehér hímzés”, így a legkedveltebb a fekete, „nekem legjobban az tetszik, mert azon mutat a fehér legjobban, a legmutatósabb”, de találunk itt szilvakék, piros és zöld alapszínű tányért is. Az alapozáshoz „neolux” autózománc festéket használnak, mivel ez bizonyult a legjobbnak a festékek közül. Ezt a műveletet fújással, sprayval mindig Lujzi néni végzi. A díszítmény színe is követi az eredeti tárgyat, a színe fehér, sőt a tányérfestés módja és a hímzés menete, irány – kívülről befelé haladva – is azonos.

A tányér mintái, díszítményei, motívumai a hőveji csipkével megegyeznek, de a kompozíciót már a tárgy formája, anyaga, színe, s nem utolsó sorban az egyéni ízlés sugallja. A tányérokon megtalálhatjuk a csipke mintakincsét, így „szegfűt, nefelejcsét, tulipánt, rózsát, szőlőfejest, margáretát, tiklábast, macskatalpast, keresztpókos”-t. Katica néni ráfesti a „sarlós, boncos, csillagos, kalinkós, söprűs, pemetes, baba” motívumokat is. „A minta mind hőveji, mind az én tervezésem. Saját

¹⁷ A dőlt betűkkel szedett részeket adatközlőimtől idézem.

¹⁸ Győr-Moson-Sopron megye települései. Szerk.: Tuba László, Győr, 1994., 106. old.

gondolataim vannak rajta." A pókozási motívumok száma – az anyagból, a kerámiából adódóan – kevesebb, úgy 25–30 darab (a hímezésben 40–50 motívum). A motívumok teljesen megegyeznek a hőveji csipkével, azonban ezek kompozícióba öltése változó, csak „*más helyzetbe kerül rá a tányérra, minden tárgyon másképpen kívánkozik a minta. Függ ez a mérettől, fazonjától, attól, hogy ovális vagy sikér-e a tányér. A sikér tányérra könnyebb festeni, mert a mély tányérba bele köll tartani az egész csuklót. Ebbe például egy csokor kell, a négyszögletű terítőbe is van, de másképpen beosztva.*” Katica néni tányérjaiban nem találunk két egyformát. „*Én kézimunkában sohase terveztem két egyformát, azt se akartam, hogy olyan legyen mint másé, mert arra kényes volt a parasztság.*” Különbséget tapasztalhatunk abban, hogy míg a terítőt előrajzolta Katica néni, addig a tányért sohase.

A szegélyhímzés is rákerül a tányérra, megegyezik a csipkéjével: a tányéron rajta van a „*sling*” imitációja, s „*borsólyukakat*” itt is találhatunk. A leveleket Katica néni vastagon festi, utánozva a „*bársonyozást*”, töltést, a virágokat vékonyan, mintha „*pókozna*”.

A tányért először Lujza néni „*lealapozza*”, megfesti a szélét a „*pörgőlánc*”-ot, majd átadja a díszítmény festést testvérének, aki ilyenkor, ahogy mondja: „*elereszi a fantáziáját*”. Az alapozás és a szélmintá mindig Lujzi néni feladata.

„*A szélét Lujzi csinálja, mert én röstelltem is vele kínlódni, meg ő annyira szépen csinálta. Én a közepét öltöttem, meg rávittem a tányérra, azon nem köllött nekem gondolkodni. Úgyhogy párhuzamba csináltuk.*” Katica néni a csipkével ellentétben a tányér mintáját sohasem tervezi meg és rajzolja ki. Lujza és Katica néni keze nyomán újabb motívumok is születnek, egyik például úgy sikeredett, hogy elfelejtették a régi mintát és a kísérletezgetés újabbal hálálta meg. Az Ivánkovits testvérpár azonban nemcsak tányérokat fest, hanem régi „*bugyogakorsókat*” is újjá varázsol a festés segítségével.

A „*hőveji tányér*” dísz tárgy, ajándéktárgy, a lakás, a konyha dísze, tehát esztétikai funkcióval rendelkezik. Azonban nem szabad elfeledkeznünk egy nagyon fontos latens funkciójáról, az értékörzésről, értékalkotásról, sőt arról sem, hogy két „*művész*”, specialista egyéni kezdeményezése, önmegvalósítása is egyben. A tányér nagyobb esélyt ad arra, hogy ne vesszen feledésbe a hőveji csipke motívumkincse, emléke. Ahogyan Horváth Terézia írja: „*A hőveji kézimunkák beáramlása egyik továbbélője lett a kapuvári parasztviseletnek.*”¹⁹ Lehet, hogy a hőveji tányér is egyik továbbélője, fenntartója lesz a hőveji csipke motívumainak. A két tárgyat és két testvért nem lehet egymástól elválasztani. Úgy ahogy egykor a gazdag Kapuvár, akinek igénye volt kézimunkára, nem lehetett a szegény Hővej nélkül, akinek igénye volt a kézimunka alkotásra. „*Az igények szerencsés összetalálkozása, hogy mindkét község éppen azt tudta nyújtani, amire a másiknak szüksége volt.*”²⁰ A tányér létrejötté csodálatosan példázza az egészséges munkamegosztást és együtt alkotást, egyéniségek találkozásának örömet. „*Az alkotó együttlét boldogsága tölt be minden percet, minden pillanatot.*”²¹ Katica néni tervezi, komponálja a csipke és tányér motívumokat, Lujzi néni pedig a kézimunkánál „*befejezi*”, hímzi és előkészíti a tányér festést. A tárgy készítését tehát nemcsak a megrendelés és piac határozza meg, hanem a közös alkotás öröme is.

Hővej új tárgya iránti keresletet, mi sem példázta jobban, mint Katica néni kijelentése: „*nem győzőm festeni*”. Néhányan átvették ezt a tárgyalotást és technikát, például, Farkas László és Farkas Katalin, akik nem Hővejen élnek. „*Többen próbálkoztak vele, de csak keveseknek sikerült, átvették volna, de nem mindenkinek sikerült. Ehhez idő kell, nem lehet elkapkodni. A festés előtt pihentetni kell a kezét, agyonerőltetett kézzel nem lehet festeni.*” 1997 őszén a faluban már csak ketten hárman készítik a híres hőveji csipkét, s csak Katica néni – néhány alkotót és kísérletezőt leszámítva – a „*hőveji tányért*”.

Lujzi és Katica néni szavai jól példázzák a jelenlegi helyzetet: „*A mai lányok elmennek zsebkendő, meg melltartó szegőnek, vagy gyárba dolgozni, a gyerekek sajnos már nem ismerik a készítés módját. Aki munkának tartja az sose tanulja meg. Ezt egy hőveji szólás is megőrizte: „Öltsd, vésd, addig tartson míg a pénz!” Aki csak a pénzért készítette, annak sohase születtek kezényomán mester remekek,*

¹⁹ Horváth Terézia, 1972., 84. old.

²⁰ Horváth Terézia, 1972., 84–85. old.

²¹ Gülch Csaba: Csodákat termő boldog világ. In: Kisalföld, 1997., VI.

újabb tárgyak. Aki nem azon volt, hogy igen szép legyen csak keressen, sietett arra mondták ezt. Az a baj, hogy a maga hasznára, gyönyörűségére se tanulja meg, nem érnek rá.”

A hőveji csipke és tányér létrejöttéhez, fennmaradásához ügyes kezű, jó képzeleterejű egyéniségekre volt és van szükség. Azt mondhatjuk, hogy addig lesz hőveji tányér, ameddig Lujza és Katica néni festi, ameddig ők élnek s amíg lesznek akik átveszik tőlük az alkotás módját és örömét. A hőveji csipkét és a csodálatos hőveji motívumokkal festett dísztányérokat létrehozó két idős asszony élete és munkája, mást is bizonyít és igazol. Mégpedig azt, hogy az egyéni életek, sorsok befolyásolják egy közösség életét és népművészetét. Ők örömeiket, az alkotásban „élhetik” ki, a mindenkinek „örömet hozásban”. Mindketten magukra maradtak, a hat lány testvér közül egyedül ők nem mentek férjhez. Egyikükben maradandó testi nyomot hagyott egy baleset, másiknak pedig orvosi karrierje tört ketté egy politikai rendszer hibája kapcsán. A nagynéni, Nyikos Róza, pedig gyermekparalízissel küszködött. Úgy hiszem ezen okok – a családi indíttatás mellett – is hozzájárultak ahhoz, hogy másban keressék az örömet és örömszerzést a köz javára. Sokat jelenthetett számukra az a tény is, hogy dédnagyanyjuk „behozta” és megszerettette a hímzés típusát, nagynénjük, akivel együtt éltek, a hagyomány folytatója, fenntartója volt, és egyben Népi Iparművész díjjal büszkélkedhetett. A család három generáción keresztül megtartva változtatja, újítja a családi „szerzeményt”. Azt is meg kell említeni, hogy a család többi tagjának érzeke, tehetsége van a művészetekhez. Például Katica néni képei mellett, ismertek az unokaöccs, Ivánkovits Szabolcs festményei is.

A hőveji dísztányér jó példája annak, hogy egyes díszítmények, kompozíciók nem feltétlen kötődnek egyes anyagokhoz és technikákhoz, ezek átáramolhatnak egymásba, egy ügyeskezű alkotó segítségével.²² A tányér létrejöttének története pedig megerősíthet bennünket abban, hogy van létjogosultsága a jelenkorunkban is a személyiség és egyéniség vizsgálatoknak, a neofolklorizmus jelenség kutatásának, és értelmezésének, Hiszen „ahogy a kollektív művészet hanyatlak és visszavonulóban van, úgy tör előre és válik ki az egyéniség, a kollektív kultúra és művészet megőrzője és továbbalakítója”.²³ S egyetértek Rolf Wilhelm Brednich megállapításával, miszerint: „a néprajzi kánonnál fontosabb az ember, mint személyiség, az ő szubjektív sorsával, élményével, magatartásával, beállítottságával és értékítéleteivel”.²⁴ Ivánkovits testvérek alkotásait ott találjuk otthonok falain, polcain, templomok oltárain, szertartási kellekeiben. S hogy létrehozott mintáik tetszenek többeknek, bizonyítja az a tény, hogy gyakran „lopják le vesalóval” érdeklődők templomuk díszterítőiről, illetve rajzolják le tányérokról.

Katica néni így fejezte be a tányér történetét: „Ez az én biztatásom, a hőveji terítő s most már a tányér”. Úgy gondolom, hogy minden olyan ember biztatása ez, aki szereti a szépet, s az értéket alkotója, éljenek azok akár Korondon, akár Hővejen a Vitnyédi utca 2-ben.

Lanczendorfer Zsuzsanna

Az adatközlőkről Ivánkovits Katalin (sz. 1927. Hővej), Ivánkovits Lujza (sz. 1922. Hővej) megjelent írások: *Dombi Márta*: A hőveji hímzőasszonyok – Ivánkovits Katalin és Lujza. In: *A Rábaköz ma élő népi mesterségei. Szakdolgozat, Kőrösi Csoma Sándor Főiskola, Békéscsaba, 1997.*, 28–32. old. – *Egri Zsuzsanna*: Puccba vágják magukat és varrtak. „A hővejiek éltek, a kapuváriak meg divatultak”. In: *Kisalföld, 1997. augusztus 29., péntek 9.* – *Gülch Csaba*: Csodákat termő boldog világ. In: *Kisalföld, 1997. december 6., szombat, Környezet, VI.* – *Harcsás Judit*: Őkelme csupa csipkecsoda. In: *Magyarországi CASHFLOW, 1997. 12. Sz.*, 52. old. – *Ivánkovits Angéla*: Hővej kisközség múltja, jelene, jövője a népművészet tükrében. *Pályázat, (Kézirat) 14. old.* – *Maróti*: Tikláb, macskatalp fehérben. In: *Nők Magazinja, 1987.*, 6. sz., 10–12. old. – *Németh D. László*: Csak a hőveji csipke maradt. In: *Kisalföld, 1997. 9.* – *Töpferei* című fejezetben, kép Ivánkovits Katalinról tányérfestés közben. In: *Volkskunst in Ungarn. Land des Stils und der Traditionen. Hungária Europas Geheimer Schatz. Bp.*

²² Lásd: *Magyar Néprajzi Lexikon, Bp., 1987.*, III. kötet, 744. old.

²³ *Nagy Olga*: A törvény szorításában. Bp., 1989., 220. old.

²⁴ *Brednich, Rolf Wilhelm*: Az életrajzi módszer alkalmazása a néprajzi anyaggyűjtésben. Bp., 1982. 64. old.